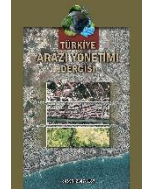

Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tayod>

e-ISSN: 2687-5187

Kıyı yerleşimlerinin planlanmasında kıyı kanununun İstanbul Adalar İlçesi örneği üzerinden değerlendirilmesi

Sema Karagüler*¹

¹Yeditepe Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 34755, Ataşehir/İstanbul

Anahtar Kelimeler

Kıyı Yerleşimleri,
Kıyı Kanunu,
Kıyı Planlaması,
Ada Kıyıları

Araştırma Makalesi

Geliş: 31/10/2024
Reviz: 12/01/2025
Kabul: 28/01/2025
Yayın: 16/06/2025

Öz

Kıyı yerleşimlerinde uygulanan 3621 sayılı Kıyı Kanunu; Ada yerleşimleri, boğaz yerleşimleri nehir kıyısı yerleşimleri gibi farklı tüm kıyı yerleşimleri için geçerlidir. Ancak kıyı yerleşim tipleri ve kıyı tiplerinin farklılığı, Kıyı Kanunundaki tek tip tanımlamalara uygunluk göstermeyebilmektedir. Özellikle, mevcut kıyı kanununda tanımlanan kıyı çizgileri, ada yerleşimlerinin kıyıları, boğaz yerleşimlerinin kıyıları gibi farklı nitelikli kıyı yerleşimleri ile falez gibi farklı kıyı tiplerine tam bir uygunluk göstermemektedir. Bu yazıda, farklı kıyı tipi yerleşimlerinden özellikle ada tipi yerleşimlere örnek olarak seçilen İstanbul Adalar İlçesi adalarının, kendine özgü özelliklerinin ve kıyı tipi farklılıkları karşısında Kıyı Kanunu'nun uygulanması ile ortaya çıkan özellikle planlama ile ilgili sorunlara, yetersizlik ve belirsizliklere işaret edilmektedir. Çözüm olarak farklı bir kıyı yerleşim grubuna giren İstanbul Boğaziçi alanı için çıkarılmış olan Boğaziçi Kanunu'nda bu sorunlara bulunan çözümlerden esinlenilerek yeni yasal çözüm önerisi getirilmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla, önce, kıyı kanununda tanımlanan kıyı alanları ile ilgili sınır çizgileri, sahil şeridi kavramları açıklanmakta, daha sonra, ada yerleşimlerinin kıyılarına yansıyan kendine özgü koşulları, İstanbul Adalar ilçesi örneği üzerinden ortaya konmaktadır. Ardından, Kıyı Kanunu'nun Adalar İlçesi koşulları açısından değerlendirilmesi yapıp, İstanbul Boğaziçi kıyı yerleşimi örneğine getirilen yasal çözümlerden esinlenerek Adalar İlçesi kıyıları için yeni yasal bir öneri getirilmektedir.

Evaluation of the coastal law in the planning of coastal settlement through the example of İstanbul Adalar district

Keywords:

Coastal Settlements,
Coastal Law,
Coastal Planning,
Island Coast

Research Article

Received : 31/10/2024
Revised: 12/01/2025
Accepted: 28/01/2025
Published: 16/06/2025

Abstract

Coastal Law No. 3621 applied in coastal settlements; It is valid for all different coastal settlements such as island settlements, strait settlements and riverside settlements. However, coastal settlement types and differences in coastal types may not comply with the uniform definitions in the Coastal Law. Especially, the coastlines defined in the current coastal law do not fully comply with different coastal settlements such as the coasts of island settlements, the coasts of Bosphorus settlements, and different coast types such as cliffs. In this article, the problems, inadequacies and uncertainties, especially planning-related problems, inadequacies and uncertainties that arise with the implementation of the Coastal Law in the face of the unique characteristics and coastal type differences of the islands of İstanbul Adalar District, which are selected as examples of different coastal type settlements, especially island type settlements, are pointed out. As a solution, a new legal solution is being proposed, inspired by the solutions to these problems in the Bosphorus Law, which was issued for the İstanbul Bosphorus area, which falls into a different coastal settlement group. For this purpose, first, the border lines and coastline concepts related to the coastal areas defined in the coastal law are explained, and then, the unique conditions of the island settlements reflected on the coasts are presented through the example of İstanbul Islands district. Then, the Coastal Law is evaluated in terms of the conditions of the Adalar District, and a new legal proposal is made for the coasts of the Adalar District, inspired by the legal solutions brought to the İstanbul Bosphorus coastal settlement example.

* Sorumlu Yazar

*(skaraguler@yeditepe.edu.tr) ORCID 0000-0002-7949-9443

Kaynak Göster

Karagüler, S. (2025). Kıyı yerleşimlerinin planlanmasında kıyı kanununun İstanbul Adalar İlçesi örneği üzerinden değerlendirilmesi. *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi*, 7(1), 35-44. <https://doi.org/10.51765/tayod.1576665>

1. Giriş

Kıyı yerleşimlerini, özellikle denizle iç içe ilişkili olan yaşam alanları olarak ele aldığımızda, karasal yerleşimlere göre farklı doğal ve çevresel koşullar taşıdığı görülür. Kıyılar, bu yerleşimlere, plaj, su sporları ve rekreasyon alanları, su ürünleri üretimi, ticaret ve ulaşım hatları gibi olumlu olanaklar sağlarken; Denizlere bağlı rüzgâr, fırtına ve deniz dibi depremlerinden kaynaklanabilen dalga hareketlerinin ve tsunaminin oluşturacağı afet ve tehlikelere karşı riskler de taşırlar. Bu olanak ve riskler yanında, kıyının denize doğru olan deniz canlılarına ait bir habitat oluşturması da kıyı yerleşimleri sakinlerine özel ve kamusal olarak, deniz canlılarına karşı bir yaşam sorumluluğu yükler.

Yukarıda belirtilen tüm bu nedenlerle, yalnızca deniz değil, göl ve nehir gibi su kıyıları da kapsayan temel bir kıyı kanunu çıkarılmıştır. Kıyıların toplumsal yararlanmada doğru kullanımı ve korunmasını amaçlayan bu kanunun başında; Kara- deniz birleşiminin oluşturduğu alanlar için belirlenen temel sınır çizgilerinin tanımları yapılmaktadır. Bu sınır çizgileri, özellikle kıyı yerleşimlerinin planlanmasında önemli bir veri oluşturur.

Ada yerleşimleri ise, kıyı yerleşimleri içinde yer almakla birlikte, ana kara dışında, etrafı tamamen denizle çevrili kara parçası üzerindeki yerleşimler olmalarından dolayı, ana kara kıyılarındaki yerleşimlerden bir takım farklı koşullar da taşırlar. Dolayısıyla, bu yazıda, söz konusu farklı koşullara dayalı olarak, ada yerleşimlerinin de planlanmasını etkileyen kıyı kanununun uygulanmasında, birtakım özel değerlendirmelerin yapılmasının gereği vurgulanmakta olup, örnek olarak, İstanbul Adalar İlçesi ele alınmaktadır.

2. Kıyı Kanunundaki Temel Sınır Çizgileri

3621 sayılı Kıyı Kanununda, kıyı kavramını hukuki olarak belirten birtakım yasal sınırları belirleyen çizgiler tanımlanmaktadır. Bu sınır çizgileri zaman içinde mesafe ve tanım yönünden farklılıklar göstermiş olmakla birlikte, günümüzde temel olarak uygulamada geçerli olan isim ve tanımları; kıyı çizgisi, kıyı, kıyı kenar çizgisi ve sahil şeridi olarak alt bölümlerde ayrı ayrı açıklanmaktadır.

2.1. Kıyı çizgisi

Kıyı kanununda, “deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan doğal çizgi” olarak tanımlanır (3621 sayılı Kıyı Kanunu, 1990). Meteorolojik koşullara göre değişebilir. Bu tanım çerçevesinde taşkın durumları kavramı önem kazanmaktadır. Yüksek su düzeyi ve düşük su düzeyi konusu tartışılmıştır. Taşkın durumlarını dikkate alan Geray’ın açıklamasına göre; “Kıyı çizgisine esas alınacak su düzeyi düşük su düzeyi olacaktır. Zira kıyının toplumun kullanımına mekânsal olarak en geniş şekilde sunulması, kıyı çizgisinin suya doğru mümkün olan en alçak düzeyden geçirilmesi ile sağlanmış olur” (Geray, 1977). Ayrıca, Yargıtay’ın 13.3.1972 gün ve E. 1970/7, K. 1972/4 sayılı kararında da kıyı çizgisini “hareketsiz

bulunduğu normal zamanında denizi karadan ayıran sınır.” (İçtihat Bilgi Bankası, 1972) olarak tanımlaması, Geray’ın ifadesi ile örtüşmektedir. Kıyının su yönünden alt sınırını oluşturur. Bu sınırın değişkenliği, su kitlesinin, med-cezir, rüzgarlar ile diğer doğal olaylardan kaynaklanır. Dolayısıyla kıyı çizgisi, zamana, kıyının konumuna ve iklime göre değişebilir.

2.2. Kıyı kenar çizgisi

Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını belirleyen değişmez çizgidir (3621 sayılı Kıyı Kanunu, 1990). Bu sınır çizgisi, karanın asıl jeolojik yapısına ait formasyonlarının suya yakın bölgelerde farklılaştığı alanın sınırını belirler ve bu nedenle de kıyının kara yönündeki üst sınırıdır. Kıyı kenar çizgisinin tespiti, Kıyı Kanununun 9. Maddesinde şöyle belirtilir:

Kıyı kenar çizgisi, valiliklerce kamu görevlilerinden oluşturulacak en az 5 kişilik bir komisyonca tespit edilir. Bu komisyon; jeoloji mühendisi, jeolog veya jeoloji mühendisi, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı ile inşaat mühendisinden oluşur. Oluşan bu komisyon kararı ile belirlenir ve kabul edilir. Kıyı kanunu gereğince planlamada uyulması zorunlu değişmez çizgidir. Değişmesi, ancak maddi bir hata tespiti durumunda ve aynı bilirkişilerden oluşan komisyon eşliğinde mahkeme kararı ile olur. Değişmezlik nedeni, bilimsel olarak belirlenmiş olmasıdır. Çünkü, rüzgâr, dalga hareketi ve arazi niteliği gibi faktörlere bağlıdır. Fay hattının değiştirilmesinin mümkün olmaması kıyı kenar çizgisinin değişmezliğine, benzer bir örnek olarak verilebilir.

2.3. Kıyı

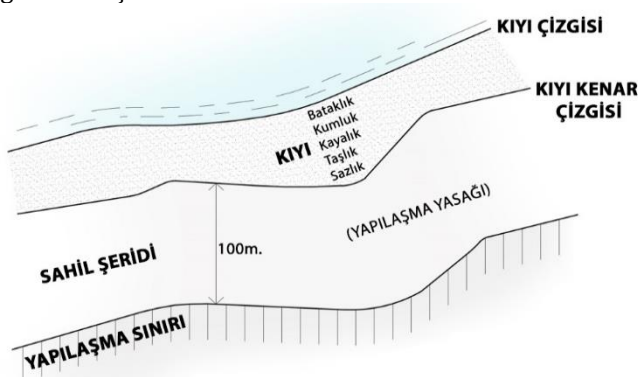
“Kıyı” kelimesinin sözlükteki karşılığı; “deniz kenarı, sahil, kara ile suyun birleştiği ve bir ülkenin deniz kenarındaki sınırlarını oluşturan yer” (Milli Eğitim Bakanlığı, 1995), (Black’s Law Dictionary, 1990)’dir. Anayasa Mahkemesi kararlarında kıyı kavramı “her türlü doğal su kütlelerini çevreleyen toprak şeridi” olarak geçer (Kalabalık, 2003). Aslında, meteorolojik olaylara göre suyun kara yönünde değişerek ilerlemesi nedeniyle, kıyının suyun karaya değdiği bir çizgisel hat değil, su ve karaya ait ayrı ayrı, alt ve üst sınırlarının oluşturduğu bir alan olması gerektiği bilimsel olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, yukarıda sözü edilen tanımların, bu anlamı tam olarak ifade ettiği söylenemez. Ancak jeomorfoloji ve deniz bilimlerinde belirtilen kıyının bir hat değil alan olarak tanımlanmasını, Anayasa mahkemesi ve Yargıtay da kabul etmektedirler (Kalabalık, 2003). Yukarıda tanımlaması yapılan kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisine göre; Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır (Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, 1994). Kıyı alanının genişliği, genellikle meteorolojik olaylara dayalı olan, kıyı şekillerine de bağlı olarak değişir. “Kara ile suyun etkileşimleri sonucunda iki tür kıyı tipi ortaya çıkmaktadır. 3621 sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik bu kıyı

tiplerinden birincisi için alçak-basık kıyı, ikincisi için de dar -yüksek kıyı adını kullanmaktadır” (Kalabalık, 2003). Yönetmeliğe göre; Alçak-basık kıyı, kıyı çizgisinden sonra kara yönünde yükselmeden devam eden, dalga hareketliliğine göre genişliğinin değişebilmesine olanak veren plaj, lagün alanları, sazlık, bataklık, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır. Dar-yüksek kıyı tipi ise, “plaj ya da abrazyon platformu olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılardır” (Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, 1994). Bu tip kıyılarda, kıyı kenar çizgisi ile kıyı çizgisi çakışabileceği ya da birbirine çok yaklaşılabileceği durumlar söz konusudur. Bu konu İmar Kanunu’nun 4. Maddesinde “kıyı kenar çizgisinin kıyı çizgisi ile çakışması” olarak tanımlanmaktadır (Kalabalık, 2003). Bu durumda kıyı alanı ortadan kalkar. Dolayısıyla bu tip kıyılarda Kıyı kanunu uygulama dışı kalabilir (Kalabalık, 2003). Kıyı yerleşimleri ile ilgili imar planlarında kıyı alanının planlama sınırı dışında tutulduğu durumlarda; bu alanın planlama yetkisi, Bakanlığa aittir.

2.4. Sahil şeridi

Kıyı kanununca hukuki olarak belirtilen “Sahil Şeridi” kavramı, kıyı kenar çizgisinden başlayıp, kara yönünde derinliği min. 100 m olan sahil bandıdır. Ayrıca bu derinlik kıyının niteliği ve kullanım amaçlarına göre daha da artırılabilir (Akın, 1988).

Kıyı kanununca, min. 100 m’lik bu sahil şeridinin ilk 50 m’si hiçbir yapı yapılmayan, yalnızca, açık ve rekreatif alanlara ve yaya yollarına ayrılan kamusal alandır. Kalan ikinci 50 m lik kısım ise, yine tamamıyla toplumun yararlanması amaçlı günübirlik turizm tesisleri, taşıt yolları açık otoparklar ve arıtma tesisleri gibi kıyıya ait kamusal fonksiyonlu yapıların yer alabildiği alandır. Ancak bu kamusal fonksiyonlu yapıların yapılabilmesi için, bu alanlara ait imar planlarının ilgili kamusal kurumlarca yapılıp onanmış ya da ilgili kurum görüşlerine göre yapılmış olması gereklidir. Burada önemli olan konu, kıyılarda sahil şeridinde doldurma ya da kurutma yoluyla oluşturulmuş arazilerin söz konusu olabilmesidir. Bu durumda, bu arazilerde yapılacak imar planları, Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girer. Kıyı Kanununca geçerli olan Kıyı Çizgisi, Kıyı Kenar Çizgisi ve Sahil şeridinin şematik görünümü Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Kıyı kanununca geçerli olan kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi ve sahil şeridinin şematik gösterimi

3. Kıyılarda İmar Planlamasının Önemi

Kıyı alanları ile Sahil Şeridinin İmar planlarının yapılması, 3621 sayılı Kıyı kanunu ile, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun Kıyı Kanununa aykırı olmayan hükümlerine uygun olarak yapılır. (özel kanunların getirdiği istisna nedeniyle) Bu nedenle, söz konusu imar planları, İmar Kanununa aykırı olabilen ve o bölge için geçerli olan turizm teşvik kanunu gibi diğer özel kanunların da Kıyı Kanununa aykırı olmayan hükümlerine de uygun olmak zorundadır.

3621 sayılı Kıyı Kanununun 5. maddesinde, “Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır. Kıyılardan ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar tespiti yapılması zorunludur” (3621 sayılı Kıyı Kanunu, 1990) denmektedir. Dolayısıyla, kıyıların ve sahil şeridinin halkın yararına kullanımı, ancak planlanması ile sağlanabilir. Devletin yerine getirmesi gereken bir görevi olarak, bu alanların kamuya açık olması ve toplumun yararlanması için gereğinde kamulaştırmaya kadar varabilen uygulamalara gidilmesi gerekecektir. Bu konuda birçok Anayasa mahkemesi kararları mevcuttur. (Kalabalık, 2003) Açık ki, tüm bu uygulamalar için de imar planlarının onanması gerek şarttır.

3.1. Kıyı kanunu ve kıyı planlamalarında ortaya çıkabilen sorunlar

Kıyılarda imar planlamasının önemini ortaya koyan, özellikle de Kıyı Kanununun uygulamasının getirdiği aşağıda en belirginlerinin belirtildiği birtakım sorunlar çözüm beklemektedir:

- Kıyı alanında ve sahil şeridinde, geçmişten gelen özel mülkiyetteki yapılanmalar ve yasal olmayan kullanımlar ile ilgili birçok tespitler, doldurma, kurutma gibi nedenlerle, kıyı kenar çizgisi ile ilgili değişiklikler gibi çeşitli uygulama sorunları oldukça sık yaşanmaktadır.

- Bir diğer belirsizlik ise, falez vb. yüksek kıyılardaki kıyı alanının kullanılamayacak kadar dar veya hiç olmaması, Kıyı Kanununda tanımlanan sınır çizgilerini önemsiz kılmaktadır. Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisinin çakıştığı yüksek kıyılarda kıyı alanının kalmaması nedeniyle, sahil şeridinin nereden başlayacağı konusu tartışılmaktadır. Uygulamada bu durumlarda getirilecek muafiyetlerin sınırları da planlarda oldukça detaylı çözümler gerektirebilir.

- Ayrıca; Teknik olarak kıyı alanının planlaması açıktır ki bir plan sınırı gerektirecektir. Kıyı alanının alt sınırı olan kıyı çizgisi ise, kıyı kenar çizgisi gibi sabit bir sınır olmadığından, halihazır haritalarda hangi doğal koşullara ve konuma göre gösterileceği belirsiz kalmaktadır. Bu durumda kıyı alanını içine alan bir plan yapımında plan sınırının kıyı çizgisine oturtulması sorun olacaktır.

- Bugüne kadar çeşitli bölgelerdeki birtakım uygulamaların, 3621 sayılı Kıyı Kanununun aslında diğer bazı kanun ve yönetmeliklerle birtakım yasal uyumsuzluklar ve belirsizlikler taşıdığını ortaya koyduğu belirtilmektedir (Turoğlu, 2009). Bu konuda en belirgin örnek, Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğindeki kıyılarda yapılması uygun görülen basit yapılanmalarla

ilgilidir. Söz konusu yönetmeliğin 13. Maddesinin 1-c fıkrasında, “Sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150m. uzaklık olması şartıyla, 6m²yi geçmeyen büfe ve kirlletici etkisi olmayan, fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskelelerin yapılması için ayrıca uygulama imar planının yapılması şartı aranmamıştır. Bu durum Kıyı Kanununa aykırıdır” (Akın, 1988). Bu konu kıyılarla ilgili planlama kararlarında belirsizlik doğurmaktadır.

- Kıyı Kanununun tüm kıyı yerleşimleri ve tüm kıyı tipleri için geçerli olup, bölge ve kıyı tiplerine göre detaylandırılmamış olması da yine uygulamada sorunlara neden olabilmektedir. Bu konu, aşağıdaki bölümlerde detaylı olarak açıklanmaktadır.

3.2. Kıyı yerleşim tiplerinin farklı niteliklerinin planlamaya etkisi

Kıyı yerleşimleri, ana karanın kıyıya yanaştığı ve kıyı boyunca uzanabilen yerleşimler dışında, “boğaz kıyılarındaki yerleşimler”, “nehir kenarı yerleşimleri” ve “ada yerleşimleri” gibi, birbirlerine göre farklı nitelikler taşıyan kıyı yerleşim tipleri olarak gruplanabilir. Bu yerleşim gruplarının birbirlerinden temeldeki farklı olan kıyı özellikleri nedeniyle, kıyıların Kıyı Kanununa göre planlanmasında çeşitli zorluklar oluşabilmektedir.

Kıyı kanununun, yukarıda belirtilen kıyı yerleşim tiplerinden en çok, karanın kıyıya yanaştığı ve kıyı boyunca uzanabilen kıyı yerleşimlerine uygun olduğu; bunların da, özellikle alçak-basık kıyı tipine sahip olanlarında, net olarak uygulanabilirlik sağladığı söylenebilir. Aslında; Bu tip ana karanın devamındaki kıyı yerleşimleri içinde, açık deniz ve okyanus kıyıları olan yerleşimler de farklı kıyı niteliklerine sahiptirler. Bu durumda Kıyı Kanununun bu farklı niteliklere cevap verebilmesi açısından, her bir grup kıyı yerleşim tiplerine uyarlanabilecek detay ve esneklikte olması gerekir ki, planlamada etkin olarak uygulanabilsin. Örneğin, sabit olmayıp çeşitli bölgesel koşullara göre değişken olan kıyı çizgisi hattının açık deniz kıyıları için en azından tsunami afeti olasılığı nedeniyle çok daha değişkenlik kazanacağı açıktır. Bu durumda kıyı kanununda belirtilen düzenlemeler, kıyı alanı ve sahil şeridinin planlanmasında yetersiz kalacaktır.

Dolayısıyla, yukarıdaki bölümlerden anlaşılabileceği gibi; Kıyı planlamalarında ortaya çıkan sorunların çoğunun, kıyı yerleşim bölgelerinin farklı niteliklerinden kaynaklandığı ve kıyı kanununun kıyı yerleşimlerinin planlanmasında etkin olan bu niteliklere uyumlu bir esneklikte olması gerektiği söylenebilir.

3.3. Dünyadan uygulanmış farklı kıyı çözüm örnekleri

Dünyada birçok kıyı yerleşimlerinde, benzer problemlere karşı uygulanmış ve yerleşimlerin kendine özgü kıyı çözümleri yer almaktadır. Bu yazıda, Avustralya Sydney’deki Pirrama Parkı ile, ABD’de San Francisco kıyı alanı tasarımı örneklerine değinilecektir. Bu örnekler, Türkiye’deki Kıyı Kanunu uygulamasından bağımsız olup, ancak kıyı yerleşimlerinin kendine özgü düzenlenebilen çözümler olmaları nedeniyle seçilmiştir.

3.2.1. Sydney’deki Pirrama parkı

Pirrama Parkında sahil şeridinin kamuya açık ve kamu yararı gütmek kaydıyla, kıyı fonksiyonları getirmek amaçlı genişletilmesi gereği doğmuştur. Çözüm olarak da kıyının dar ve yetersizliğinin kıyı dolguları oluşturularak giderilmesi yoluna gidilmiştir. Kıyı kenar çizgisinin de bu dolgulara uygun olarak yeniden belirlenmesiyle kıyı alanı genişleyerek Şekil 2’de görüldüğü gibi düzenlenebilir duruma gelmiştir. Şekil 3’te ise, Pirrama Parkının kıyı ile dolgu ilişkilerine ait genel görünümü yer almaktadır.

Şekil 2. Pirrama parkı master planı (Erkmen, 2015)

Şekil 3. Pirrama parkı genel görünüm (Pirrama Parkı – Aspect Stüdyoları)

3.2.2. San Francisco kıyı alanı tasarımı

San Francisco kıyı alanı, 1990 yılında Kıyı halkının da isteği dikkate alınarak, 1989 depremi ile zarar gören kıyı otobanı ve feribot yapısının bulunduğu alana yeni trafik çözümleri getirilmiş ve Şekil 4’te görülebilen, kentin oldukça geniş bir kıyı alanına sahip olması sağlanmıştır (Lieberman, 1998)

Şekil 4. San Francisco Kıyı Alanı Tasarımı (Mclarand, 2005)

Ayrıca, San Francisco kıyı alanına özgü olarak, “Yaşayan Kıyı Şeridi” kavramı geliştirilerek, Tsunami vb. nedenlere karşı; mevcut kıyı alanının, kara yönüne doğru yükseltilerek oluşturulması yoluna gidilmiştir. Şekil 5’te “Yaşayan Kıyı Şeridi ile Mevcut Kıyı Şeridi sınırları görülmektedir.

Şekil 5. San Francisco yaşayan kıyı şeridi tasarımı (San Francisco limanı kıyı dayanıklılık programı - SITELAB kentsel stüdyo)

Kıyı kanunu, yapılaşma getirilmese de kıyıların dolgu alanları ile genişletilmesi gibi çözümlere zorunlu olmadıkça gidilmemesi anlayışı taşır. Bu nedenle, dünyadan verilen bu tip örneklerdeki düzenlemeler, etkileyici nitelikler taşıyıp çok ses getirse de, kendine özgü nitelikte kabul edilmektedir. Bu nedenle yazıda ele alınan İstanbul Adalar İlçesi kıyıların planlamasında Kıyı Kanunu çerçevesinde, ancak kıyı kanunu açısından oluşan uyumsuzlukların giderilmesine yönelik arayışlara gidilmek hedeflenmiştir.

4. Ada Yerleşimleri ve İstanbul Adalar İlçesi Örneği

Ada yerleşimleri önceki bölümlerde açıklanan gruplar içindeki önemli bir kıyı yerleşim grubunu oluşturur. Bunun temel nedeni de ada yerleşimlerinin diğer kıyı yerleşimlerine göre farklı olarak, her tarafının sularla çevrili olmasıdır. Dolayısıyla bu temel farka dayalı olarak, ada yerleşimleri kendilerine özgü birtakım ortak koşullara ve bu koşullara dayalı olarak da belirgin farklı özelliklere sahiptir.

Ada yerleşimleri her şeyden önce, diğer kıyı yerleşimlerine göre denizle ilişkisi çok daha fazla olan yerleşimlerdir. Bu nedenle deniz kıyıları, ada yerleşimlerine, deniz ulaşımından deniz ticaretine, ana karaya yıl boyu gidip gelen sürekli yaşamdan yazlık sayfiye yeri olarak kullanımına, ya da plajları vb. su ilişkileri nedeniyle turizm ağırlıklı bir yerleşim olmaya kadar çok yönlü nitelikler kazandırabilir.

Bu konuda açıklayıcı bir örnek olarak, İstanbul Adalar ilçesindeki ada yerleşimleri seçilmiş olup, bu adaların kendine özgü koşulları ve kıyı kanunu uygulamasında etkileri üzerinde durulacaktır. Çünkü, İstanbul Adalar İlçesi’ndeki adaların, kıyı planlaması yasal prosedürü içinde ortaya çıkan sorunlarının anlaşılması, ada yerleşimlerinin kıyılara yansıyan kendilerine özgü koşulların bilinmesi ve değerlendirilmesini gerektirmektedir. Adalar ilçesi, Kınalıada, Burgaz Adası, Heybeliada, Büyükada ve Sedef adası, Yassıada, Kaşık adası, Tavşan adası ve Sivri ada olmak üzere dokuz adadan oluşur. Ancak, bu çalışma, kıyı yerleşimleri olarak ele alındığından, Şekil 6’da görülen ilk beş adanın kıyı planlaması açısından değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Şekil 6. Adaların genel konumu (Google Haritalar, 2024)

4.1. İstanbul Adalar ilçesinin kıyı yerleşimine yönelik koşulları

Ada yerleşimlerine tipik bir örnek olarak seçilen İstanbul Adalar İlçesindeki adalar, ana karaya olan bağımlılık, yerleşim alanının sınırlılığı, sit alanı ve tarihi değerleri, topografik yapısı ve kıyı tipleri ile ekonomik ve kültürel yaşam olmak üzere kendilerine özgü nitelikleri oluşturan kıyı yerleşim koşullarına sahiptir. Dolayısıyla Bölüm 3.3’te belirtilen dünyadan örnek kendine özgü kıyı düzenlemelerinde olduğu gibi, İstanbul Adalar ilçesi de kıyı yerleşim koşullarına göre kendine özgü düzenlemeler gerektirmektedir. Bu koşullar alt bölümlerde açıklanmaktadır.

4.1.1. Ana karaya olan bağımlılık

Adalar ilçesinde yer alan adalar birer kıyı yerleşimi olmakla birlikte, İstanbul ilinin bir ilçesi olması nedeniyle, İstanbul ile tamamen ilişkili olup, ana karaya bağımlı bir yaşam içerir. Bu nedenle, Büyükaada başta olmak üzere, İlçede adaların İstanbul ile ulaşımını sağlayan birden çok deniz ulaşım hattı bulunmaktadır. Bu hatlarda, deniz motorları, deniz otobüsleri ve vapurlarla birlikte deniz taksi ve deniz ambulansları ile yük motorları işlemektedir. İstanbul'un Bostancı, Kabataş, Eminönü, Kartal, Maltepe, Bakırköy ve Yalova - Çınarcık olmak üzere birden fazla semtine uğrayan hatlar yanında; Literatürde "Prens Adaları" olarak bilinen bu toplu adalar grubu için Adalar arası bir ulaşım hattı da söz konusudur. Tüm bu deniz ulaşım hatları için, yine birden fazla ve değişik fonksiyonlarda da iskele noktaları yer almak durumundadır. Ana karayla bağlantılı olan bu hatlar, yalnızca işe gidiş-geliş değil, şehrsel ve metropoliten yerleşim birimi olarak İstanbul'da yer alan yönetim, sağlık, eğitim, ticaret ve hatta turizm gibi birçok fonksiyonel hizmet iletişimleri için de elzemdir. Dolayısıyla söylenebilir ki; Ada kıyılarında birçok iskele ve tesislerine yer verilmesi gereklidir.

4.1.2. Yerleşim alanının sınırlılığı

Her ada yerleşiminde olduğu gibi, Adalar ilçesindeki ada yerleşimleri de her tarafı denizle çevrili olduğu için yerleşim alanının yeni yerleşimlere yer vermek üzere sınırlarında öteleme ya da genişleme sağlanamaz. Ayrıca bu adalar sit alanına girdiğinden, koruma amaçlı imar planlarında doğal bitki örtüsü-ormanları korunmak durumunda olup, yeni yapılanmalara, dolayısıyla da nüfus artışına yer verilmemektedir. Bu bağlamda, kıyıların büyük bölümünün kıyı kanununda belirtilen yapılaşmadan arındırılması ve buna dayalı olarak da kıyı-dolgu alanlarının oluşturulmaması gerekir. Bu alanlardaki, mevcut yasal yapılarla ilgili çözüm ve uygulamalar netleşmelidir.

4.1.3. Topografik yapı ve kıyı tipi

Adalar İlçesindeki adaların çoğu düz alanlardan çok, eğimli ve tepelik alanlardan oluşur. "Adalar ilçesinde yükseklik, 200 m'nin üstüne kadar çıkmakta olup, yükseltisi ve eğimi fazla olan alanlar, ormanlık alanlar içinde kalmaktadır. "Adalar"ın sahilleri kırmızımsı toprak ve kayaları içeren falezler ile çevrelenmiştir. Tamamı 1105 ha yüzölçümünde olan Adalar'ın yaklaşık 407 hektarını yerleşim alanları, diğer kısımları ise, ormanlık, makilik ve kayalık alanlar oluşturmaktadır" (Koca vd., 2015). Ancak, bu engebeli arazilerde yer alabilen bir kısım yerleşim dokusu, çok katlı olmayan konut alanlarından oluşup, bu yapılaşmalar yer yer alçak -basık olan kıyılara kadar uzanmaktadır. Ancak, arazinin engebeli yapısı nedeniyle, "alçak-basık kıyı" tipi yer aldığı gibi, yer yer "dar-yüksek kıyı" tipi de yer almaktadır. "Kıyılarda yamaç eğiminin çok fazla olması nedeniyle yer çekimi etkisinin, rüzgârın ve yer yer yağışların etkisiyle meydana gelen erozyon ile zaten az olan bitkisel toprak da denize akmakta veya yamaç bitimlerinde birikmektedir" (Koca, 2013). Dolayısıyla, ada kıyıları tek tip bir kıyı değil farklı kıyı tiplerinin yer yer değişerek devam ettiği bir yapıya sahiptir. Kıyı tipindeki farklılıklar

ise, kıyı kanununda çok belirgin yaptırımlara tabi değildir.

Ayrıca, etrafı denizle çevrili bu alanların kıyıların, Marmara Denizi'nin bir iç deniz olması nedeniyle çok büyük boyutlarda olmamakla birlikte "tsunami" kıyı afetinden etkilenmesi olasılığı da söz konusudur. Bu konu, kıyı dolgu alanlarının oluşturulmaması gereğinin diğer bir nedenidir.

4.1.4. Sit alanı ve tarihi değerleri

Gerek yerleşimlerin ada olması gerekse, 1. Derece doğal ve kentsel sit alanı olması, bir yandan yerleşim alanlarının sınırlı tutulmasını diğer yandan da doğal ve tarihi değerlerin korunmasını gerektirmektedir. İlçenin adalarındaki zengin bitki örtüsü ve ormanları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda doğal sit alanları olarak, Koruma Amaçlı İmar Planlarında da korunmaktadır. Ancak; Adalar İlçesindeki tarihi ve mimari geçmiş zengin olan yerleşim alanlarında, birçok farklı fonksiyonlarda tarihi ve tescilli yapılar yer alır. Bu yapıların korunması, yapıların yer aldığı bölgeler açısından bazen kıyı kanunu ile ters düşebilmektedir. Örneğin, kıyılarda yer alan ve kamusal veya özel mülkiyette olabilen korunması gerekli kültür varlığı yapılar gibi. Bu konuda da Kıyı Kanunu ile Korunacak Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanununun birlikte değerlendirilmesi gereklidir.

4.1.5. Ekonomik ve kültürel yaşam

Adalar ilçesinin sakinleri, geçmişten bu yana birçok farklı kültürel özellikler gösteren toplumsal yapılardan oluşmuştur. "Verdiği göçlere rağmen Adalar, bugün İstanbul geneli ile kıyaslandığında farklı mezhep ve kökenlerden insanların bir araya gelerek heterojen bir kültürün renklerini sahiplendiği yerlerden bir tanesidir. Müslüman, Hristiyan, Musevi dinlerinin cemaati, alevi, Şii, Türk, Rum, Ermeni, Keldani, Süryanilerin komşuluk ilişkileri ile bir arada yaşadığı Adalarda yan yana olma hali, mezarlık yerleşimlerine kadar taşınmıştır" (Olgun & Enişci, 2015). Bu toplumsal çeşitlilik, beraberinde her kesime ait farklı ve çok sayıda mimari yapı zenginliği ve kültür varlıklarını da günümüze ulaştırmıştır. Bu yapısal zenginliğin de bölüm 4.1.4'te belirtilen, Adaların kentsel sit alanı kabulündeki etkisi büyüktür.

Adalar ilçesinde ekonomik ve ticari hayat, geçmişte bir balıkçı kasabası niteliğindeki yerleşim alanı olması dışında, kuvvetli olanaklarla kendine yeten bir ekonomiye sahip değildir. Ancak 44km. gibi uzun bir kıyı olanağı, kıyıların da artık balıkçılıktan daha çok, turizm amaçlı kullanılması ile turizm gelirlerinden kaynaklanan bir ekonomiye yönelinmiştir. Aslında, yaratacağı kirlilik ve diğer yoğun faaliyetlerin, kıyılardaki deniz canlılarının habitatına zarar verebilmesi nedeniyle, adaların kıyılarında endüstriyel balıkçılığın gelişmesi de Adaların en azından doğal değerlerinin korunması açısından olumlu sayılamaz. Bu bağlamda denilebilir ki; Adalar İlçesinin kıyıları, ne kadar bakir olarak korunabilirse, doğal sit alanı olarak sürdürülebilirliği de o kadar sağlanabilir. Dolayısıyla, Adalar İlçesinde, yoğun teknolojik ve kalabalık iletişime yönelik ekonomik faaliyetlerden uzak tutan ve kendi kendine yeten "yavaş

şehir” nitelikli kent yaşamına uygun bir gelişme sağlanması istemlerinin ana felsefesi de bu doğal sürdürülebilirliktir.

4.2. İstanbul adalar ilçesinde kıyı kanununun ele alınması

Yazının 4. Bölümünde açıklanan Adalar İlçesinin kıyı yerleşimine yönelik koşulları, tümüyle, adaların kıyılarına yönelik düzenlenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu önem ise, İlçedeki ada yerleşimlerinin kıyılarının Kıyı Kanunu açısından ele alınmasını gerektirir.

4.2.1. Adalar ilçesi kıyıları ve kıyı çizgileri

Adalar ilçesinde ada kıyılarındaki yerleşimlere bakıldığında, Kıyı kanununda belirtilen kıyı çizgilerine uygun bir düzenleme görülmektedir. Son onanlı 1/5000 Nazım ve 1/1000 Uygulama İmar Planlarında; “Kıyı Kenar Çizgisi” belirtilmiş olmakla birlikte, 1. Bölümde tanımlanan ilk 100m.lik “Sahil Şeridi” ve bu şeride uygun kamuya açık ve yapılaşma olmayan (ilk 50m. sinde) planlama kararları görülmektedir. Ayrıca, plan sınırları kıyı kenar çizgisine oturtulmuş olup, “Kıyı” alanı plansız durumdadır. Bu belirsizlik, Bölüm 2.1’de açıklanan “Kıyı Kanunu ve kıyı planlamalarında ortaya çıkabilen sorunlar” ile; 4.1. “İstanbul Adalar İlçesinin kıyı yerleşimine yönelik koşulları” bölümünde açıklanan İlçenin kendine özgü kıyı koşullarından kaynaklanmaktadır.

4.2.2. Ada kıyı alanlarının hiç planlanmaması

İlçenin ada kıyı alanlarının imar planlaması dışı bırakılması, aslında yasa gereği kıyı alanında yapılara dönük herhangi bir imar kararı alınamayacağı nedenine dayandırılabilir. Aslında yasa, kıyı alanı (kıyı kenar çizgisi ile kıyı çizgisi arasındaki alan) planlamasının Bakanlık tarafından yapılacağını belirtmektedir. Dolayısıyla bu alanlar kıyı kanunun 8. Maddesi gereğince kamusal açık alan olarak planlanır. Bu nedenle, yerel yönetimlerce hazırlanan imar planlarında kıyı alanı ve sahil şeridi plan dışı bırakılmaktadır. Ancak, İstanbul Adalar İlçesi’nin imar planı onama yetkisi yeni hukuki düzenlemelere göre, Bakanlığa ait olduğundan, bu imar planlarında kıyı alanı da planlanmış olabilir. Bu durumda ise, yukarıda belirtilen kıyı çizgilerinin yasaya uygun olarak düzenlenmesi sorunu ortaya çıkacaktır. Zira, her şeyden önce, kıyı çizgisinin değişken bir çizgi olması, kıyı alanının plan sınırının belirtilmesinde belirsizlik oluşturacaktır. Bu konuda, yasa teknik bir kural getirmemiştir.

Sorun, Adalar İlçesinin kıyı alanlarının hiç planlanmaması ile elbette ki çözülemez. Ancak, İlçe adalarının kıyı planlaması sorunundan söz ederken, yalnızca kıyı alanı planlanmasının eksikliği değil, Bölüm 4.2.1. de belirtilen, Kıyı Kanunu’ndaki “Sahil Şeridi” hattının belirsizliği de belirtilmelidir.

4.2.3. Boğaziçi kanunundan esinlenme

Buraya kadarki açıklamalar, Adalar ilçesindeki kıyı özellikleri dolayısıyla, Kıyı kanununa uygun bir kıyı ve sahil şeridi planlamasının yapılmasındaki sorunları ortaya koymaktadır. Bu sorunların da gerek Ada tipi kıyı yerleşimleri açısından yasadaki belirsizliklerden, gerekse de İstanbul Adalar ilçesinin ada kıyılarına yansıyan Kendine özgü özellikleri ve kıyı tiplerinden kaynaklandığı, belirtilmiştir. Bu durumda; İstanbul Adalar ilçesinin Kıyı planlamasının yasal zeminde ve kendine özgü olarak gerçekleşmesi için, farklı bir kıyı yerleşim grubuna giren İstanbul Boğaziçi’nin yasal olan planlamasından esinlenerek çözüme gidilebilir. Boğaziçi Alanının ve kıyıların planlanması için çıkarılan 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu’nun getirdiği farklı kıyı düzenleme ve kıyı çizgileri ile ilgili tanımlamalar, Kıyı Kanunu’nun Boğaziçi adına farklı uygulanmasını sağlamıştır. Aşağıdaki 5. Bölümde Boğaziçi Kıyı uygulaması açıklanmaktadır.

5. Farklı Kıyı Yerleşim Gruplarından Boğaz Yerleşimlerinde Kıyı Kanununun Farklı Uygulanması

Bu bölümde, boğaz yerleşimlerine örnek olarak İstanbul Boğaziçi yerleşim bölgesi için geliştirilen, Kıyı Kanununun farklı uygulaması ele alınmaktadır. Bu farklı uygulama elbette ki yasal bir uygulama olarak oluşturulmuştur.

5.1. Boğaziçi yasası ile getirilen sahil şeridi

Karadeniz ve Marmara Denizini birbirine bağlayan boğaz kıyılarına sahip bir kıyı yerleşimi olan Boğaziçi alanının uluslararası bir su yolu ulaşımına sahip olması, iki taraflı bir kıyı görünümü oluşturması ve tarihi değerleri gibi diğer kıyı yerleşimlerine göre önemli ve kendine özgü olan kıyı yerleşimi nitelikleri içerir. Bu nedenledir ki, yerleşimin imar planlamasının da diğer yerleşim bölgelerinden farklı bir yönlendirmeye tabii tutulması amaçlanmış ve 1983 yılında 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu çıkarılmıştır (2960 sayılı Boğaziçi Kanunu, 1983). Bu kanunla, Boğaziçi kıyı yerleşiminin gerek yapılaşmasını gerekse kıyıların planlanmasını kontrol altına almak amaçlı alana özgü farklı sınır çizgileri oluşturulmuş olup, kıyı kanununda belirtilen kıyılara ait “sahil şeridi” ne de yine Boğaziçi alanına özgü olarak yasadaki farklı bir tanımlama getirilmiştir. Kanunda “Boğaziçi Sahil Şeridi” tanımı yapılırken, aynı tarihle onanlı Boğaziçi Nazım İmar Planındaki “sahil yolu”na atıf yapılmış olup, böylece bu planı da kanuna bağlı olarak değişmez kılmıştır.

2960 sayılı Boğaziçi Kanunu’nda, Boğaziçi kıyı yerleşim alanının sahil şeridi şöyle tanımlanmıştır:

Sahil Şeridi: Boğaziçi sahil yolu ile Kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan “Sahil Şeridi” olarak adlandırılır (2960 sayılı Boğaziçi Kanunu, 1983).

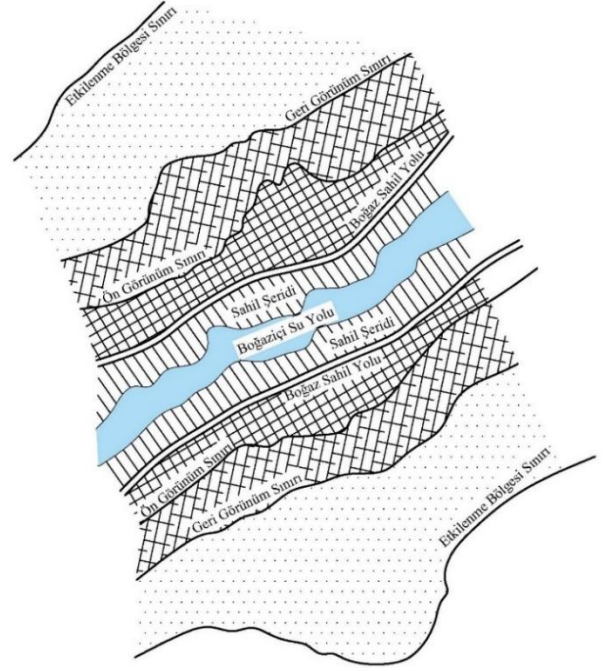
Bu tanım, Boğaziçi’nin yerleşim yapısı dolayısıyla, “kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100m. derinliğindeki sahil bandı olarak yapılan Kıyı Kanunundaki sahil şeridi tanımından farklılık göstermekte olup yalnızca Boğaziçi için geçerlidir. Bu

alan, Kıyı Kanunundan da esinlenilerek, Boğaziçi Kanunu'nun dayandığı 1/ 5000 ölçekli Nazım İmar Planı gereğince, genelde yeşil ağırlıklı ve kamusal alan olarak planlanması gerekli alandır. Ancak, Boğaziçi kıyılarındaki tarihi kıyı yalıları nedeniyle özel mülkiyete de yer verilebilmekte olup, söz konusu yalı ve eski eserlere konut dışında kullanım verilmesi durumunda eğitim, kültür gibi kamusal amaçlı ya da turistik fonksiyonların verilmesi kabulü söz konusudur. Dolayısıyla, Boğaziçi'ndeki sahil şeridinde verilen yapılaşma kararları da Kıyı Kanunu'ndakinden farklıdır.

5.2. Boğaziçi planlama alanının karasal sınır çizgileri

1960 sayılı Boğaziçi Kanunu, İstanbul Boğazı'nın doğal görünüm ve silüetinin korunması amaçlı olarak çıkarılmıştır. Bu amaçla, İstanbul Boğaziçi alanına özgü sınır çizgileri tanımlanmıştır. Boğaziçi'nin iki yakasındaki yerleşim alanlarının, Boğaz seyir hattı üzerinden oluşan görünümüne bağlı olarak; sahil şeridi, öngörünüm, geri görünüm ve etkilenme bölgeleri tanımlanmış olup, bu bölgeler, birbirlerinden aynı adlar altındaki sınırlarla ayrılmıştır. Bölgeler, Boğaziçi üzerinde en etkin görünüm veren alanlardan başlayarak sırasıyla, en az etkin görünüm veren alanlar olarak 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı üzerinde belirlenmiştir. Bu alanların gerek kıyı gerekse kara bölgesine ait sınırları ise, 1960 sayılı yasada da değişmez sınırlar olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla, Boğaziçi Nazım İmar Planı revize edilse dahi, söz konusu bölgelerin sınırları, belirlenmeleri sırasında dayandırılan kriterlere göre maddi bir hata olmadıkça değiştirilemez" (Koca, 2013). Şekil 3. de Boğaziçi alanının kıyılarına ve kara görünümüne ait tüm sınır çizgileri açıklanmaktadır.

Yukardaki açıklamalar, Boğaziçi kıyı yerleşiminde bu alana getirilen özel bir kanun ile, kıyı çizgisi, kıyı, kıyı kenar çizgisi ve sahil şeridinin, Kıyı Kanunundakinden farklı olarak tanımlanabildiğini ve fonksiyon verilebildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca aynı kanunla, Boğaziçi alanının her iki yakasından su üzerindeki seyir hattından olan görünümün önemi de esas alınmış ve kara yönünde kademeli olarak ön görünüm, geri görünüm ve etkilenme bölgelerini oluşturan sınır çizgilerinin de belirlenerek, bu çizgilerin ve aralarındaki bölgelerin Boğaziçi'ne özgü olan planlamaya yönelik olarak yasallaşabileceği de ortaya konmuştur. Boğaziçi'nin Şekil 7'de şematik olarak görülen sınır çizgilerinin, hiçbir şekilde kıyıya paralel olarak belli bir mesafeye göre değil, bölgenin doğal ve topografik yapısı dikkate alınarak görsel etkilenmeye göre belirlenmiş olması da "Boğaz Tipi" kıyı yerleşimlerinde bölgenin kendine özgü niteliklerinin önem kazanması ve mevcut kıyı kanununun bu bölgeler için yetersiz kalması anlamına gelmektedir.

Şekil 7. Boğaziçi kanununa göre sınır çizgilerinin şematik olarak gösterimi

6. İstanbul Adalar İlçesine Özgü Kıyı ve Kara Planlamasına Yönelik Öneri

İstanbul Adalar ilçesindeki ada yerleşimlerinin kıyı planlamasını ve kıyının karaya yansıyan görünümünü etkileyen sınır çizgileri, genel anlamda adaların özellikleri, yapılaşmaları ve kıyı tipleri açısından bu günkü geçerli olan kıyı kanununa uygun olmadığı yukarıdaki bölümlerde açıklanmıştır. Aynı nedenlerle farklı bir kıyı yerleşim grubuna giren Boğaziçi alanına ait Özel olarak çıkarılan "Boğaziçi Kanunu"ndan esinlenilebileceği de belirtilmiştir. Dolayısıyla, bugünkü Kıyı Kanununun İstanbul Adalar İlçesinin kıyı düzenlemesindeki yetersizliği ortaya konduğuna göre, bu konuda Adalar ilçesine özgü bir yasaya gereksinim duyulacağı fikri yanlış olmaz. Böyle bir yasa, İlçenin ada kıyılarının nitelikleri ve ada hayatının belirtilen özelliklerine dayalı olarak, aşağıdaki temel tanım ve ilkesel önerilere uygun olmalıdır:

- İlçe adaları kıyılarındaki "Sahil Şeridi" nin Adalara özgü olarak tanımlanması: Bu tanımın, Şekil 4. de belirtildiği şekilde sahil şeridinin kara yönündeki sınırını, kıyı kanunundakinden farklı olan sınır çizgisi kabulüne göre yapılabilmesi. Bu sınır çizgisinin, imar planı ile getirilen yaya ve bisiklet ağırlıklı bir "Sahil Yolu" olması, Kıyı Kenar Çizgisi ile bu Sahil Yolu arasının "Sahil Şeridi" olarak tanımlanması. Sahil şeridinin genişliğinin ise, kıyı alanının genişliğinin değişkenliği gibi, doğal yapıya uygun olarak geçirilen sahil yolunun kıyıya yaklaşıp uzaklaşabilmesi nedeniyle sabit bir mesafede değil, değişken tutulabilmesi.

-İlçe adalarındaki alçak -basık kıyı tipindeki bölgelerinde "Kıyı" alanının düzenlenmesi, "dar-yüksek kıyı tipi olan bölgelerinde ise, kıyı alanını olmadığı kabulü ile sahil şeridinin geçirilmesi.

-Kıyı alanlarına (kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanlara) getirilecek planlama kararlarının, kamusal açık alan fonksiyonları olarak değerlendirileceği

ancak, bu alanlarda var olan korunması gerekli kültür varlıklarının (tarihi tescilli yapıların) korunması ve bu yapılara kamu yararı kararı alınarak fonksiyon verilmesi. Yeni hiçbir yapıya ise, izin verilmemesi.

- Sahil şeridindeki mevcut kültür varlığı yapıların korunarak, kıyılarda gerekliliği olan kamusal yapıların ise, tevzii edilmeden varlıklarının sürdürülmesi.

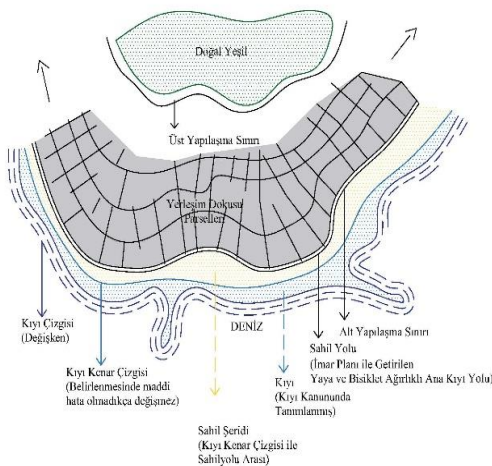
- Ada kıyıların denizden bakıldığında görünümünün, Boğazlar gibi, diğer karasal kıyı yerleşimlerinden farklı olarak silüetle sonlandığı dikkate alınarak, silüetinin olumsuz olmaması amaçlı, bir “üst yapılaşma hattı”nın belirlenmesi. Ada görünümünde en üst kotlara kadar yükselip, tepeleri de kaplayan bir yapılaşmanın tüm Ada yerleşimlerine aykırı olacağı açıktır. Dolayısıyla, bu sınır hattının adaların silüetlerinde etkin olan doğal yeşil alan sınırlarında tutulması. Böylece oluşacak “Ada görünümü”nde de adaların silüetlerinin korunacağı uygun yapılaşma koşullarını sağlayacak imar planı kararlarının getirilmesinin şart koşulması.

- Belirlenecek Sahil Yolu’nun kara yönündeki sınırının ise, yapılaşmanın alt sınırı olarak belirtilmesi. Bu sınırdan kara yönünde devam eden Üst Yapılaşma Sınırına kadarki alanın, imar planı kararlarına göre geliştirilen kamu ve özel mülkiyetteki parsellerinin oluşturacağı yerleşim dokusu olarak planlanması.

Yukarıda belirtilen ilkesel öneriler, İstanbul Adalar ilçesi adalarının tarihi ve doğal sit alanı olması nedeniyle yapılan Koruma Amaçlı İmar Planlarındaki nüfusun artırılmaması temel ilkesi ile de bağdaşmaktadır.

İstanbul Adalar İlçesi imar planlarının, kıyılara yönelik olarak ortaya konan bu fiziki ilkesel önerilere göre yapılması, ada yerleşimleri için giderek önem kazanan yavaş şehir nitelikli kent yaşamının gerçekleştirilmesinde de önemli bir adım olacaktır.

Şekil 8’de Adalar İlçesinin kendine özgü çıkarılabilecek bir kanuna göre, bu yazıda önerilen kıyı çizgileri ve kıyı düzenleme ilkelerinin şematik anlatımı görülmektedir. Bu şematik anlatım, İstanbul Adalar İlçesindeki ada yerleşimlerinin kıyı planlamasında, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu’nun Adalar İlçesi adına yeni yasal uyarlanması açısından temel bir yaklaşımı açıklamaktadır.

Şekil 8. Adalar ilçesinin planlanmasına yönelik kıyı çizgileri ve kıyı düzenlemesi önerisi

7. Tartışma ve Sonuç

Kıyı yerleşimleri, ana kara uzantısı kıyı yerleşimleri, boğaz kıyı yerleşimleri, nehir kıyısı yerleşimleri, ada yerleşimleri ve okyanus kıyısı yerleşimleri gibi farklı gruplara ayrılır. Kıyı tipleri ise, alçak-basık kıyılar, dar-yüksek kıyılar, çok girinti- çıkıntılı falez kıyılar, kayalık kıyılar gibi farklı tiplerde oluşurlar.

• Kıyı yerleşimleri farklı grup tipine göre farklı özellikler taşıdığı gibi, sahip oldukları kıyı tiplerine göre de farklılıklar gösterirler. Dolayısıyla, kıyı yasasındaki tek tip kıyı çizgileri tanımları, kıyı yerleşim gurupları ile kıyı tiplerinin, kendine özgü nitelikleri açısından kıyı düzenleme ve planlamalarında yetersiz kalmaktadır.

• Kıyı yerleşimindeki kıyıların planlanmasına yönelik olarak çıkarılan kıyı kanunu da her kıyı yerleşim türü için farklı düzenlemeler içermelidir.

• Ada tipi kıyı yerleşimine örnek olan İstanbul Adalar İlçesi, diğer kıyı yerleşim gruplarına göre farklı niteliklere sahip olduğu gibi, birçok ada yerleşimlerinden de farklı olan yaşam koşullarının kıyılarına yansımından kaynaklanan kendine özgü niteliklere sahiptir.

• İstanbul Boğaziçi Alanına ait olup, kıyı çizgileri ve fonksiyonları Kıyı Kanunundan farklı olarak tanımlanmış Boğaziçi Kanunu’nun çıkarılmış olması, İstanbul Adalar İlçesi’ne ait ve kıyı düzenlemelerine yaptırım getiren kendine özgü bir kanunun çıkarılması gereksinimini ortaya koyar.

• Adalar İlçesi Adalarına ait çıkarılabilecek bir kıyı kanununda, mevcut kıyı kanunundan farklı olarak tanımlanması gereken konuların başında, “Sahil Şeridi” tanımının Adalara göre yeniden yapılmasıdır. Bu şekilde tanımlanan sahil şeridindeki ve kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan kıyı alanındaki mevcut korunması gerekli kültürel yapıların kamusal fonksiyon verilerek korunması adına imar planlarında gerekli koşullar sağlanabilir duruma gelecektir. Söz konusu sahil şeridi tanımının Adalar ilçesi için kanunda yenilenmesi ise, imar planının gerek bu tanıma uygun olarak gerekse de adaların kendine özgü kıyı koşullarına uygun olarak revize edilmesini gerektirir.

• Her tarafı denizlerle çevrili ada yerleşimlerinde denizden seyri halinde, oluşan silüet ve görünümü de Adalar ilçesi Kanununda tanımlanacak bir “üst yapılaşma sınır çizgisi” ile korunmaya alınmalıdır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışma tek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Kaynakça

Akın, Ü. (1988). *İdare hukuku açısından kıyıların tabii olduğu hukuki rejim*. Yetkin Yayınları.

- Dictionary, B. L. (1990). *Black's Law Dictionary* (6th ed.). West Publishing Co.
- Erkmen, B. (2015). *Kentsel kıyı alanlarının yeniden canlandırılması: İstanbul Limanı'na ilişkin bir öneri*, (Yayın No. 381881) [Yüksek Lisans Tezi İTÜ], YÖK Ulusal tez Merkezi.
- Geray, C. (1977). Kıyılara ilişkin düzenlemelere toplu bakış. *Amme İdaresi Dergisi*, 10(1), 62-80.
- Google Haritalar. (2024). *İstanbul, Türkiye*. Erişildi 21 Temmuz, 2024, <https://www.google.com/maps/place/Istanbul,Turkey>
- İçtihat Bilgi Bankası, (1972). *Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu*, 13.3 1972 gün ve E:1970/7, K: 1972/4 sayılı kararı. Erişildi 30 Ocak, 2025, <https://www.ictihat.gen.tr/yargitay-ictihadi-birlestirme-hukuk-genel-kurulu-e-1970-7-k-1972-4-t-13-3-1972-2/>
- Kalabalık, H. (2003). *İmar hukuku dersleri: Planlama (arsa, yapı, koruma)*. Seçkin Yayınevi.
- Koca, C. (2013). Prens Adalarının ekolojik özelliklerinin korunması. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (1), 38-41.
- Koca, C., Karatekin, N. B., & Atabay, S. (2015). Prens Adalarının doğal değerlerinin korunması ve fiziki mekan planlaması ilişkileri. 1. *İstanbul Adaları Sempozyumu*, İstanbul Türkiye.
- Lieberman, E., (1998). *A comprehensive land use plan for San Francisco's waterfront*. 389-392., San Francisco Bay Conservation and Development Commission. Erişildi 11 Ocak, 2025, <https://www.sfport.com/files/2022-02/Waterfront%20Land%20Use%20Plan.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1995). *Örnekleriyle Türkçe sözlük 2 (F-K)*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mclarand, V., (2005). *Rail Volution Conference*, Salt Lake City, UT, USA, 1-35. https://railvolution.org/rv2005_pdfs/rv2005_3pdf
- Olgun, Ş., & Enişci, A. B. (2015). İstanbul'un zamanı yavaşlatan parçası: Adalar. 1. *İstanbul Adaları Sempozyumu*, İstanbul Türkiye
- Pirrama Parkı. (2020). *Aspect Stüdyoları*. Erişildi 10 Ocak, 2025, <https://www.aspect-studios.com/projects/pirrama-park>
- San Francisco Limanı Kıyı Dayanıklılık Programı. (2020). *SITELAB kentsel stüdyo*. Erişildi 10 Ocak, 2025, <https://www.sitelaburbanstudio.com/project-page-seawall>
- Turoğlu, H. (2015). 3621 sayılı kıyı kanunu ve onun uygulama problemleri. *Türk Coğrafya Dergisi*(53), 31-40. <https://doi.org/10.17211/tcd.47255>
- 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu. (1983). Kabul Tarihi: 18/11/1983, Yayımlandığı Resmî Gazete, Tarih: 22/11/1983 ve Sayısı: 18229, Yayımlandığı Düstur Tertip: 5, Cilt: 22.
- 3621 Sayılı Kıyı Kanunu. (1990). Kabul Tarihi: 3621: 4/4/1990, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 17/4/1990, Tertip: 5 Yayımlandığı Düstur; Birinci Bölüm Genel Hükümler Sayı: 20495.
- 21890 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik. (1994). Kabul Tarihi: 30/3/1994 ve Sayısı: 20594.

© Author(s) 2025.

This work is distributed under <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>